

Nr 59.

Av herr **Vasseur**, *angående ändring i visst hänseende av de vid förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m.*

Förra årets lagtima riksdag beslöt efter gemensam votering antaga följande ändrade lydelse av punkt 3:o i de vid förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen:

3:o). *Övriga inkomster av arbete.*

Härunder upptagas:

— — — — — jordbruk eller skogsbruk.

Har näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning, försålt varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande eller vidtagit andra liknande åtgärder, och har i följd härav inkomsten av företaget blivit lägre än den eljest skolat bliva, skall inkomsten av företaget beräknas till det belopp, hvartill den kan antagas hava uppgått, därest sådana åtgärder icke vidtagits;

I 3 § av de vid förordningen den 28 oktober 1910 angående bevilning av fast egendom samt av inkomst fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen infördes samtidigt en bestämmelse av samma lydelse.

Vid det bevillningsutskottets betänkande, vari förslaget i den antagna formen framlades i kamrarna, var fogad en reservation av herr Hammarström m. fl., vari åtskilliga tungt vägande invändningar mot detsamma

gjordes. Även under den debatt, som föregick riksdagens beslut, framkommo starka betänkligheter. Dessa ha ej blivit hävda genom den diskussion, som sedermera förekommit i pressen. Det torde framför allt böra sägas, att en så vidsträckt frihet för taxeringsmyndigheterna att döma endast med hänsyn till eget gottfinnande, som här beredes, är ägnat att framkalla de allvarligaste farhågor hos envar, som äger närmare kännedom om taxeringsförfarandets stora bristfälligheter och de många misstag, som begåtts vid fastställandet av den skattskyldiges beskattningsbara inkomst, fastän taxeringsnämndernas befogenhet hittills varit begränsad av någorlunda fasta bestämmelser.

Att ett flertal inom riksdagen, trots den framförda kritiken, godkände bestämmelserna i fråga, torde ha berott förnämligast därpå, att uppenbara missförhållanden beträffande taxeringen av utländska företags dotterbolag här i riket gjort sig gällande. I det förslag till ändrade bestämmelser, som låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 283 vid lagtima riksdagen 1918, hette det nämligen:

»Såsom åtgärder av här avsedd art är att beakta, att en näringsidkare på grund av sina förbindelser med någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning och som icke är här i riket skattskyldig för inkomst, som han på grund av sina berörda förbindelser med företaget kan hava berett sig, till denne försålt varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris, än de i allmänhet gällande.»

Kammarrätten hade även tillstyrkt en ändring i denna form. Då Kungl. Maj:t utvidgade sitt förslag till att omfatta även här i riket verk samma företag, vars intressenter äro skyldiga att skatta till svenska staten eller svensk kommun för den merinkomst, de kunnat bereda sig på åsyftat sätt, så uppfattades det av många såsom en fördel för vissa kommuner, vilket förhållande torde hava bidragit till förslagets antagande i riksdagen.

Sedan tid nu lämnats att överväga riksdagens åsyftade beslut, framträda emellertid en rad av svagheter i detsamma, vilka äro av natur att påkalla en ändring, redan innan bestämmelserna trätt i kraft.

Först och främst torde det vara fullständigt uteslutet, att skattenämnderna eller kammarrätten och regeringsrätten, utom i det sällsynta fall, där köpen eller försäljningarna avse någon ensartad råvara, som är utsatt för obetydliga prisfluktuationer, förmå bilda sig en på objektiva grunder stödd uppfattning om förhållandet mellan de priser, ett visst företag tillämpat, och de priser, som i allmänhet gälla. Endast den, som bedömer

saken rent teoretiskt och utan kännedom om levande livet, kan tro motsatsen. Priserna på de flesta varor äro ju nämligen underkastade ständiga fluktuationer och påverkas dessutom i hög grad av kvalitet, transportförhållanden, leverans- och betalningsvillkor etc. Sålunda torde, för att blott taga ett enda exempel från engroshandeln, en god och säker betalare, som är av säljaren sedan lång tid tillbaka känd, ofta kunna göra anspråk på billigare pris än ny köpare eller en mera tvivelaktig betalare. Ett försök att rubba detta förhållande genom lagbestämmelser skulle lika avgjort strida mot det ekonomiska livets betingelser som kristidens många misslyckade prisregleringsförsök.

Vid stigande prisnivå komma ju dessutom leveransavtal på bestämd tid alltid att leda till ett lägre genomsnittspris än om köpen skett dag för dag i smärre poster, medan motsatsen blir förhållandet vid sjunkande prisnivå.

Då varje fast hållpunkt sålunda saknas, kan — utom i ett mindre antal fall — taxeringsmyndighets beslut att på de i den berörda nya förordningen bestämda grunderna öka ett företags beskattning byggas allenast på lösa antaganden. Betydligt mycket värre är emellertid, att den skattskyldige kommer att sakna varje möjlighet till objektiv vederläggning av dessa taxeringsmyndigheternas antaganden. Ej ens ett framläggande av samtliga offerter, räkningar och andra handlingar inför skattenämnderna kan i detta hänseende giva något verkligt hållbart resultat, om nämligen affären skötts på ett hederligt sätt och följaktligen ej arrangerats med speciell hänsyn till den här ifrågavarande bevisningsmöjligheten, t. ex. på det sättet, att samtidigt med en försäljning till intressent i företaget annat parti av samma vara försålts till lägre pris till någon utomstående skenköpare.

På grund härav torde kunna förutses sådana fall, som att taxeringsnämnden i den kommun, där huvudföretaget är beläget, höjer dess taxering under påstående, att det minskat sin inkomst genom att betala dotterföretaget för höga pris och att å andra sidan taxeringsnämnden i dotterföretagets kommun har en rakt motsatt uppfattning och följaktligen höjer även dotterföretagets beskattning.

Den klagorätt, som tillkommer den skattskyldige, erbjuder ingen verklig garanti mot dylika eventualiteter, då såsom en nyss inträffad händelse visar, ett företag på grund av orimlig beskattning kan nödgas gå i konkurs, långt innan de högre instanserna hinna upptaga dess klagomål till behandling.

Den farligaste verkan av här berörda ändring i bestämmelserna om taxering är emellertid, att hela den blomstrande ekonomiska föreningsrörelsen i landet genom densamma synes hotad av ödeläggelse. Ärendet förekom i riksdagen mycket sent. Jag erinrar om att bevillningsutskottets betänkande är daterat 2 dagar efter riksdagens i grundlagen förutsedda avslutning. Då de flesta föreställde sig, att redan gällande bestämmelser angående ekonomiska föreningars beskattning ej skulle påverkas av bestämmelsen i fråga, och då dessa föreningar i allmänhet till sin natur icke äro *näringsföretag*, utan åsyfta att direkt genom själva sin verksamhet stödja jordbruket och de enskildes hushållning, är det icke så egendomligt, att ingen kom att tänka på denna konsekvens. Enligt vad som numera påpekats, torde emellertid enligt ordalydelsen just lantmännens inköps- och avsättningsföreningar, andelsmejerier samt handels- och konsumtionsföreningarna vara de företag, som i främsta rummet drabbas av densamma. I den senare tidens skatteutredningar benämnas nämligen, hur oegentligt det än må vara, de kooperativa föreningarna »näringsföretag» (Se kommunalskattesakkunniges förslag till lag angående kommunal taxering och skattskyldighet, sid. 407). Och dessa företag, som ledas och förvaltas av delägarnas egna valda förtroendemän och uteslutande eller företrädesvis sälja till eller köpa av delägarna, torde — om beteckningen »näringsföretag» för dem godkännes — sålunda vara typiska för det slags företag, som uti ifrågavarande bestämmelse beskrivas. Därtill kan läggas, att exempelvis en inköpsförening ju nödvändigtvis, om den nämligen skall fylla sin uppgift, måste skaffa delägarna billigare varor i förhållande till kvaliteten, än de kunna erhålla i den vanliga handeln, och ett andelsmejeri bereda de anslutna jordbrukarna en högre ersättning för deras mjölk, än som kan beräknas vid mjölkens avsättning till inköpsmejerier o. s. v. Om den ekonomiska fördelen vinnes omedelbart vid köpet eller försäljningen i form av lägre, resp. högre pris, eller sedermera, såsom oftast torde vara fallet, i form av efterskottsrabatt eller pristillägg, är ur här ifrågavarande synpunkt likgiltigt; resultatet blir matematiskt sett densamma i båda fallen. Någon som helst anledning att rätta beskattningen efter den taktik, en förening väljer i detta avseende, kan icke upptäckas. För att undgå en orimlig, av statsmakterna tydligen aldrig avsedd beskattning, skulle emellertid å ena sidan varje andelsmejeri efter den 1 januari 1919 nödgas hålla lägre dagspris på mjölken än dess enskilda konkurrenter, fastän varan, om mejeriet arbetat någon tid på orten och givit upphov till en god mjölkbehandling, är mera värd än de utomstående, ofta mindre

skötsamma producenternas mjölk, och å andra sidan varje inköps- eller konsumtionsförening tvingas begära mer för sina varor vid utförsäljningen än varje annan försäljare på orten. I motsatt fall riskera de alltid att taxeringsmyndigheterna ålägga dem en godtycklig extra beskattning, mot vilken de ha mycket ringa möjlighet att värja sig, efter vad här ovan visats. Då inköpsföreningarnas centralföreningar vidare ha sina kontor i städerna och centralföreningarnas egen central, Lantmännens riksförbund, har sitt säte i Stockholm, sålunda i kommuner, där taxeringsmyndigheterna icke kunna antagas besitta särskild sakkunskap rörande lantbrukets förhållanden, så kan följande komma att inträffa. Taxeringsmyndigheterna i städer, där centralföreningar äro belägna, kunna anse — på grund kanske av lösa påståenden från konkurrerande firmor — att centralföreningarna betalt sina varor för högt till riksförbundet och sålt dem för billigt till lokalföreningarna, på grund varav de finna, att nettot är endast en ringa del av vad det bort vara, därest centralföreningen utnyttjat alla möjligheter. Å andra sidan kan riksförbundet av taxeringsnämnd i Stockholm anses ha sålt alldeles för billigt och påläggas en skatt, som vida överstiger hela det verkliga nettot. Och slutligen kanske för en rad lokala föreningar nettoöverskottet beräknas vida högre än det normala, enär de å sin sida påstås ha från centralföreningarna köpt *över* och till sina medlemmar sålt *under* gällande dagspriser. Då påförd skatt måste betalas, hur oriktig den än må vara beräknad, skulle på detta sätt lantmännens stora och för landet numera oundgängliga inköpsföreningsrörelse på kort tid kunna utrotas eller så försvagas, att den förlorade all utvecklingskraft.

Den här kritiserade bestämmelsen är sådan, att den ger kommunernas naturliga¹ begär att skaffa sig största möjliga skatteintäkt, fritt spelrum, då den fullt medvetet tillåter en kommun att beskatta inkomst, som redan är beskattad i en annan kommun.

Avsikten med vad nu är anført har icke varit att bestrida lämpligheten och nyttan av en skattereform, som åstadkommer en rättvisare fördelning av beskattningsbar inkomst mellan olika kommuner, utan endast att uppvisa, att de av 1918 års lagtima riksdag antagna bestämmelserna i detta syfte äro olämpliga och för viktiga områden av det ekonomiska lifvet kunna medföra ödesdigra och av riksdagen icke avsedda verkningar. Enligt min mening kan saken enklast ordnas så, att bestämmelserna ifråga inskränkas till att gälla endast i det fall, att *den*, som är i företaget intresserad eller kan öva inflytande på dess ledning, *icke är här i riket skattskyldig*, sålunda till överensstämmelse med det förslag, som ursprung-

ligen låg till grund för den av Kungl. Maj:t 1918 års lagtima riksdag förelagda propositionen. Därjämte bör emellertid möjlighet beredas för kommun, som anser, att skatteinkomst berövats kommunen på grund av sådana förhållanden, som avses i de av riksdagen antagna bestämmelserna, att erhålla rättelse genom besvär direkt hos kammarrätten, vilken skall äga bestämma, att skälig andel av vinst inom annan kommun beläget företags inkomst må taxeras inom den klagande kommunen. Med en dylik anordning skulle de svårigheter, som förut skildrats, väsentligen avlägsnas, enär *summan* av den taxerade inkomsten icke skulle på grund av alltid osäkra uppskattningar ökas utan endast i vissa fall kommunalskatteprocenten ändras.

På grund av vad här ovan anförts, yrkas vördsamt,

att riksdagen måtte besluta, att sista stycket av punkt 3:o i de vid förordningen den 28 oktober 19 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skall erhålla följande lydelse, i stället för den av 1918 års lagtima riksdag beslutade:

Har näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning och som icke är här i riket skattskyldig för inkomst, som han på grund av sina berörda förbindelser med företaget kan hava berett sig, försålt varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande eller vidtagit andra liknande åtgärder, och har i följd härav inkomsten av företaget blivit lägre, än den eljest skolat bliva, skall inkomsten av företaget beräknas till det belopp, vartill den kan antagas hava uppgått, därest sådana åtgärder icke vidtagits;

och vidare, att till lämplig paragraf i samma förordning måtte fogas ett tillägg av följande innehåll:

Anser kommun eller municipalsamhälle, att näringsidkare inom dess område till någon i annan svensk kommun hemmahörande, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning, försålt varor till lägre pris eller av

honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande eller vidtagit andra liknande åtgärder, så att i följd därav inkomsten av företaget blivit lägre än den eljest skolat bliva, må kommunen eller municipalsamhället genom besvär till kammarrätten senast före utgången av det år, taxeringen skedde, påfordra, att skälig del av den i den andra kommunen taxerade skattskyldiges inkomst i stället må beskattas i den klagande kommunen eller municipalsamhället;

samt att motsvarande bestämmelser måtte införas i de vid förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen.

Skulle riksdagen ej kunna bifalla ovanstående hemställan, yrkas alternativt,

att riksdagen måtte besluta, att här berörda, av lagtima riksdagen 1918 antagna bestämmelser måtte helt och hållet upphävas.

Stockholm den 20 januari 1919.

Emil Vasseur.

